

Qərbi Azərbaycan ellərini görməyənlər də görənələr qədər oranı sevir və ora qayıtmağa can atırlar. Hər kəs inanır ki, günlərin birində izimizin, sazımızın, sözümüzün yaşadığı yurumuza qayıdacağıq. Bizi Qərbi Azərbaycana addım-addım yaxınlaşdırən hadisələr yaşanır, xalqımıza Qərbi Azərbaycan torpağında yaradılan etnomədəni hadisələr tanınırlar. Əlbəttə, Qərbi Azərbaycanda Azərbaycan türklərinin yaratdığı tarixi irs çox nəhəngdir.

Sentyabrın 3-də Mədəniyyət Nazirliyinin və Heydər Əliyev Mərkəzinin birgə təşkilatçılığı ilə Heydər Əliyev Mərkəzinin qarşısındakı parkda təşkil olunan Qərbi Azərbaycan etnomədəni mühitinin, habelə qeyri-maddi mədəni irsinin nümayiş etdirilməsi bu qəbiləndir.

Paytaxt sakinlərinin, tiristlərin, ölkə ziyalılarının, millət vəkillərinin, dövlət rəsmilərinin də böyük maraqla qatıldığı "Qərbi Azərbaycan etnomədəni mühitinə səyahət" adlı tədbirdə Qərbi Azərbaycana məxsus milli geyim və mətbəx stendi, gündəlik həyatda istifadə olunmuş məişət əşyaları, tarixi abidələrin 3D maketləri nümayiş etdirilib.

Heydər Əliyev parkında sanki bir el bayramı idi, bir tərəfdə Qərbi Azərbaycana aid ekspozitların sərgiləndiyi köşk qurulmuşdu, o biri tərəfdə o ellərə aid şirniyyat növlərindən ibarət süfrələr açılmışdı, başqa bir tərəfdə Qərbi Azərbaycanın daş yaddaşını əks etdirən maketlər təqdim olunurdu. Hər kəsin üzündə sevinc, həyəcan vardı, sanki tədbirdə insanları məşinlərə yığmışdı, öz yurdlarına aparacaqdılar. Elə adamlar vardı ki, quşdan qanad alıb o yerlərə uçmaq istəyirdi. Sərgidə Qərbi Azərbaycan ellərinin ruhu canlanırdı...

Yeri gəlmişkən, təqdim edilən milli geyimlər Bakı Milli Geyim Evinde hazırlanıb və geyim evinin əməkdaşı bildirdi ki, geyim nümunələri XVIII əsr Zəngəzur bölgəsi, Naxçıvan və İrəvan xanlığının geyim nümunələridir və xan ailəsinin ziyafət geyimlərini tərənnüm edir...

Arcutlu tarix müəlliminin muzeyi...

Parkda tədbir çərçivəsində qurulan köşkdə Qərbi Azərbaycanın Pəmbək mahalının Arcut kəndinə aid qədim məişət əşyaları sərgilənirdi. Sərgidə nehrə, cəhrə, yun darağı, sərmic, qəndqıran, üt, bədyə, şadara, xəlbir, səhəng və sair məişət əşyaları, tarixi eksponatlar nümayiş olunurdu.

Köşkdə ixtisasca tarix müəllimi olan Arcut sakini Rəfiyev Səyyad İsrəfil oğlunun illər boyu topladığı və böyük məşəqqətlə Azərbaycana gətirdiyi eksponatlar sərgilənirdi. Səyyad Rəfiyev "Bakı-Xəbər"ə

bildirdi ki, 45 il tarix müəllimi işləyib, gənclik illərini Pəmbək mahalının Arcut kəndində keçirib. "Ora Quqark deyirdilər, amma əsl adı Qarakilsədir. Bilirsiz ki, bütün toponimlər, anonomlər, oykonimlər, hidronimlər ermənilər tərəfindən saxtalaşdırılıb. Sizin burada gördüyünüz məişət əşyalarının hamısı Arcut sakinlərindən toplanıb. Burada eksponatların çox cüzi bir hissəsi nümayiş olunur. Bu mənim muzeyimin eksponatlarıdır. Mən özüm 1980-ci ildə Arcutda Tarix-diyarşünaslıq muzeyi yaratmışam. O vaxt bu muzey haqda erməni mətbuatı da yazıb, qəzetləri saxlayıram. Ermənistan da keçirilən müəllimlərin V qurultayında iştirak etmişəm, çıxış da etmişəm, o, "Sovet Ermənistanı" qəzetində dərc olunub. Muzey 1980-ci ildən kənddə fəaliyyət göstərib. Orta məktəbin yanında yerləşirdi. Bu eksponatları bir-bir toplamışam, qohum-əqrabadan da almışam, kənd camaatı da verib. Şagirdlərimin bu işdə mənə köməyi dəyib. İki dəyirmanımız vardı, onların daşını da qoymuşdum eksponatların içinə. Xış, kotan, bir sözlə çox əmək alətləri vardı. Mənim bu qədər ekspozisiya qəçqinçilik vaxtından sonra çətinliklə gətirdim. Zəlzələ olmasaydı biz özümüz də, irsimiz də orada məhv olacaqdıq. Bu çox böyük irsdir və sevinirəm ki, bunları vaxtında toplaya bildim. Muzeyimin eksponatlarını Bakı şəhəri 99 nömrəli məktəbdə saxlayıram. Mən pensiyada olduğum üçün müəllim kimi işləmirəm. Məktəbdə sıxlıq var və mən eksponatları oradan çıxarmalıyam. Mən muzeyimi yerləşdirmək üçün yer və ona status istəyirəm. Rəhbərlik etdiyim Heydər Əliyev adına Qərbi Azərbaycandan deportasiya olunmuş azərbaycanlıların tarix diyarşünaslıq muzeyində 2 minə qədər ekspozisiya var".

Sərgidə Qərbi Azərbaycan etnoqrafik ruhunu, etnoqrafik cizgilərini yaşadan onlarla hadisənin şahidi olduq.

"Qərbi Azərbaycan mətbəxinin kiçik bir mənzərəsini yaratmışıq"

Tədbirdə İrəvan, Qərbi Azərbaycan mətbəxinə aid bişmişlər, şirniyyat növləri təqdim

Qərbi Azərbaycanın etno-mədəni mühitinə səyahət etməkdən doymayacaqsınız...

edilmişdi. İnsanların ciddi maraq göstərdiyi və yeməklə doymadığı şirniyyat növlərinin hamısı qədim çağlara aid milli mətbəx şirniyyatlarıdır. Məşhur İrəvan kəti, əyirdək, qatlama, fəsəli və başqa şirniyyatlar təqdim edildi. İrəvanın çay buletini təqdim edildi, müxtəlif otlar, çaya ətir qatan ədviyyatlar nümayiş olundu. İrəvan çay süfrəsini təşkil edən Ələkbərova Vəsilə Arif qızı "Bakı-Xəbər"ə "İlk dəfə olaraq biz Bakıda belə bir təqdimat keçiririk. Bizə bu təqdimatı Qərbi Azərbaycanda da etmək nəzərdədir. Azərbaycanın qərb bölgəsi çox zəngin mətbəx mədəniyyətinə malikdir. Biz burada çox kiçik çay dəstgahı təqdim edirik və buradakı bişmişlər toylarda, bayramlarda bişirilirdi. Məsələn, qatlama qız gəlin köçəndən sonra arxasınca aparılırdı. Hər şirniyyatın özünün öz mənası, bişirilmə səbəbi olub. İrəvan kəti İrəvan xanı çox sevib və bu bizim mətbəximizdə yer alıb. Balıq çörəyi də özünəməxsus bir bişidir. Burada Qərbi Azərbaycan mətbəxinin kiçik bir mənzərəsini yaratmışıq" - deyə bildirdi.

"Biz bu cür sərgilərin davamlı olmasını nəzərdə tuturuq"

Qərbi Azərbaycan İcması İdarə Heyətinin sədri, Milli Məclisin deputatı Əziz Ələkbərli "Bakı-Xəbər"ə "Bildiyiniz kimi, Qərbi Azərbaycan ərazisi tarixi Azərbaycan torpaqlarıdır. Minillər boyu həmin ərazilərdə bizim soydaşlarımız yaşayıblar. Heç şübhəsiz ki, minillər ərzində burada Azərbaycan xalqına məxsus çox zəngin tarixi-mədəni irs yaradıblar. Amma 200 il bundan əvvəldən başlayaraq mərhələ-mərhələ bura köçürülən ermənilər həmin irs nümunələrinin bir hissəsini məhv edib, bir hissəsini isə erməniləşdirərək özlərininkiləşdiriblər, dünya ictimaiyyətinə "erməni tarixi-mədəni irs nümunələri" kimi təqdim edirlər. bura xalça, mətbəx, musiqi mədəniyyəti də və sair daxildir. Qərbi Azərbaycan İcması olaraq əsas məqsədimiz tarixi torpaqlarımızdakı Azərbaycan mədəni irs nümunələrinə sahib çıxmaq, bunları xalqımızın mədəni irs nümunələri kimi dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqdır. Bu tədbir də həmin silsilədən atılan addımlardan biridir. Şübhəsiz ki, biz bu cür sərgilərin davamlı olmasını nəzərdə tuturuq. Sentyabrın sonuna qədər ölkədə bir neçə belə sərgi keçiriləcək. Belə sərgiləri xarici ölkələrdə də təşkil etməyi nəzərdə tutmuşuq. Qarşımızda Ermənistan kimi hər cür yalana, üsula el atan düşmən dayanır. Biz onların qarşısına ancaq faktlar-

la, sənədlərlə, sübutlarla, mənbələrlə çıxmalıyıq ki, ermənilərin yüz illər ərzində dünya ictimaiyyətinin beyninə yeritdiyi yalanları, saxtakarlıqları qazıb çıxaraq və Qərbi Azərbaycan həqiqətlərini qəbul etdirə bilək" - deyə bildirdi.

"Tədbirin Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi çərçivəsində onun adını daşıyan Heydər Əliyev Mərkəzinin qarşısında keçirilməsi də rəmzi xarakter daşıyır"

Mədəniyyət nazirinin müavini Səadət Yusifova "Bakı-Xəbər"ə açıqlamasında bunları dedi: "Tədbir Mədəniyyət Nazirliyi ilə Heydər Əliyev mərkəzinin birgə ərsəyə gətirdiyi tədbirdir. Məqsəddə Qərbi Azərbaycan etnomədəni mühitinin rekonstruksiya etməkdir. Vaxtilə tarixi Azərbaycan mahallarında xalqımızın keçirdiyi bayram şənliklərinin əhval-ruhiyyəsinə canlandırmaqdır. Gördüyünüz kimi burada həm bölgənin tarixi ekspozisiya var, mətbəxi nümayiş olunur, konsert proqramı təqdim olunur. Təbii ki, bu istiqamətdə tədbirlər davam etdiriləcək. Tədbirin Ulu Öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi çərçivəsində onun adını daşıyan Heydər Əliyev Mərkəzinin qarşısında keçirilməsi də rəmzi xarakter daşıyır. Ümummilli Lider inanırdı ki, nə vaxtsa, ədalət bərpa olunacaq və Qərbi Azərbaycanlılar öz yurdlarına qayıda biləcəklər.

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında 44 günlük Vətən müharibəsində qazanılan şanlı zəfərdən sonra tamamilə yeni siyasi realliyi yararanıb. Artıq keçmiş məcburi köçkünlər Qarabağa, Şərqi Zəngəzura geri dönüş əldə edirlər. Şanlı Qələbədən sonra Qərbi azərbaycanlıların da öz ata-baba ocaqlarına qayıtmaq ümidi yaranıb. Dövlətimizin başçısının çıxışlarında Qərbi azərbaycanlıların da öz yurdlarına qayıdacağını bildirməsi ümidlərin, xəyalların reallığa çevriləcəyi günün çox da uzaqda olmadığına bir işarədir. Həmin imkan sülh müqaviləsi imzalandıqdan sonra yaranacaq. Vaxt gələcək həmin doğma torpaqlara da qayıdacağıq, qurub yaradacağıq və Azərbaycan mədəniyyətini çiçəkləndirəcəyik".

AMEA-nın Tarix İnstitutunun Qərbi Azərbaycan şöbəsinin müdiri, professor Cəbi Bəhramov "Ümumi Azərbaycan tarixi kontekstində götürüldükdə bu sahə tədqiq olunmayıb, öyrənilməyib. Doğrudur, son 30 ildə bizim bir çox alimlərimiz, xüsus-

sən də rəhmətlik İsrəfil Məmmədov, Sabir Əsədov tərəfindən bu məsələlər öyrənilib. Tarix İnstitutunda Qərbi Azərbaycan tarixi şöbəsi yaradılıb. Qərbi Azərbaycanda yaranan irs bizim milli mədəni irsimizin bir növ qızıl səhifəsidir. Çünki burada millilik, özünü dərk elementləri, Azərbaycanın bütün dəyərlərini özündə əks etdirən bir bölgənin tarixi, etnoqrafiyası mövcud olub" - deyə bildirdi.

"Könül istədi ki, Qərbi Azərbaycanın hər mahalına aid..."

Sərginin təşkilini müsbət qiymətləndirən kinorejissor Kəmalə Musazadə "Ümumiyyətlə, düşünürəm ki, çox gecikmiş bir sərgidir. Əslində, çox-çox əvvəllər belə tədbirlər təşkil olunmalı idi. Belə tədbirlər geniş səviyyədə keçirilməlidir. Burada biz yalnız bir kəndə aid eksponatlar gördük. Könül istədi ki, Qərbi Azərbaycanın hər mahalına aid bir köşk olaydı" - deyə bildirdi.

"Hər şey əladır, zövq aldım"

Tədbirə xarici ölkə turistləri də böyük maraq göstərirdi, onlardan bir neçəsi ilə söhbətlaşdıq. Əslən Çindən olan və İngiltərədə yaşayan Min Yi bizimlə söhbətində bildirdi ki, sərgi onda gözəl təəssürat yaradıb: "Sərgi də, təqdim edilən təamlar da çox gözəldir. Burada hər şey mənim xoşuma gəldi. Ekspozitlarla tanış oldum, şirniyyatlar yedim. Hər şey əladır, zövq aldım".

"Biz gənclərə o ərazini tanıtmaq bərabər, xalqımızın..."

Həmkarımız Füzuli Sabiroğlunun da təəssüratlarını öyrəndik: "Qərbi Azərbaycan təkə o ərazi deyil, həm də o torpaqlarda yaşamış insanların həyatıdır, məişətidir, etnoqrafiyasıdır, orada yaratdığımız böyük mədəniyyətdir. Biz gənclərə o ərazini tanıtmaq bərabər, xalqımızın yaratdığı böyük mədəniyyəti, etnoqrafiyanı da tanıtmalıyıq".

"Təəssüratlarım çox gözəldir"

Qırğıstandan gələn turist Aykərim Mirzəxan "İlk dəfədir ki, Bakıda oluram və belə bir tədbirdə iştirak etmək çox xoş oldu. Təəssüratlarım çox gözəldir" - deyə bildirdi...

Qərbi Azərbaycanın etnomədəni həyatından böyük təəssüratlarla ayrıldıq, sazlı-sözlü Göyçənin aşıqlarını dinlədik, müğənnilərə qulaq asdıq. İnanırdı ki, nə zamansa belə bir tədbir Qərbi Azərbaycan ellərində olacaq. Ümidimiz çoxdur.

İradə SARIYEVA